

ISAHIA

I

"En deiziñ Ouzia, Yotam, Ac'haz, ha C'hizekia, rouaned Youda"
Daoust da eil levr ar Rouaned (XIX, 2) komz dimp eus Isahia eo dreist-holl diwar an notennoù istor degaset gant e levr e c'hellomp ober e istor, heuilhañ mat awalc'h e vuhez, ha lec'hiañ ivez un tammig war hed ar vuhez-se an diuganoù deuet betek ennomp dindan e ano .

Ur bloaziad resis eo hini e c'halvidigezh ; bloaz maro ar Roue Ouzia (Osiaz) pezh a zo war dro 740. Pet bloaz e oa d'ar c'houlz se, n'ouzomp ket ; ha n'hellomp ket hen spisaat kalz, rak n'anavezomp ket bloaziad e varo, a c'hoarvez koulskoude goude 701.

En deiziñ-se, pehini a oa doare Jeruzalem, penaos ar rouaned se, Ouzia, Yotam, Ac'haz, C'hizekia, penaos ar bobl ?

Rannedigezh ar vro a zo dije un dra gozh (er bloavezh 931 e oa c'hoarvezet), met miret he devoa ar gêr santel he c'haerder hag he meatroniezh. Jeruzalem, kelc'hiet a veneziñ, a oa krêstevlec'h Palestina gant he mogerioù, ha kened ar vro gant he faleziñ hag an Templ.

Warni rene bepred diskennidi David. Enni kadorioù ar varo, kadorioù tiegezh David. N'eo ket da lavarout e vije bet ar Roue heñvel an eil ouz egile. Ar Roue Ouzia a oa bet fur ha deol da goue hag he renadurezh he devo degaset mad d'ar vro. Mar dos bet teñvalet fin e vuhez gant ul lorgnez trist, e oa e vab Yotam en devoa kendalc'h bet en e ano da c'houarn ar vro gant un hevelep politikerezh. Yotam a generas lec'h e dad, met ne badas ket kalz e lero'h .

Pa varv er bloavezh 734, eo evit lezel ar Sez d'e vreur Ac'has. Hemañ avat a zo disheñvel a grenn. Yaouank e'hoazh e vank dezhañ kalonegezh, poellegezh, hag e kav dezhañ eo swalo'n d'ober gant gwidre evit ober berzh. Kalon laosk ha kixk brizh-kredennus, a gas d'an traoù kabalerezh Yaweh evit en em reiñ d'ar "Baalim", d'an idolennoù. Aes eo kompren n'a ket war wellaat doare ar vro na stumm an dud : pompadoù, plijadurezh ar re binvidik, gwerzhusted an dud e karg, reuzeudigezh ar bobl dizifenn. Ha setu ar brezel o tont. Rasin, roue Damask, ha Pekac'h, roue Israel, o deus divizet mont da ziskar Roue Asiria. Met ne fell ket dezho bezañ skoet a-dreñv gant Roue Youda. Hemañ a zo pedet eta da vout a du gant pe e vodiskaret eñ da gentañ. Daoust da alioù Ischia a lavare (Ac'has chom peoc'h ha dizaon, roue Youda a c'halv Tiglat Pilezer roue Asiria, d'e sikour. Hemañ a zeu, a ziskar rouantelezh Damask a sko gary rouantelezh Israel, hag a c'houlenn digant Ac'has doujañs ha paeament e servijoù.

Pa zeuio C'hizekia war lerc'h e dad (+ war dro 720) e vo kalz labour d'ober war pep tachenn. Hag eñ yaouank. Met ur roue deol meurbet ha feal da Yaweh ez eo. Hag en em ziskouez a ra ul lezenn er empart, o résisaat, oc'h adstummañ al lezennoù kozh. Distrujet a ra an idolennoù; o tifenn groñs pep sakrifis da Yaweh en diavaez da Templ Jerusalem e starta talvoudegezh ar Gêrbenn ha war un dro soñj unander Doue.

Lakaat a ra an hengounioù kozh da vezañ skrivet, an testennoù kozh da vezañ skrixskempennet ha kenstummet. E-pad e ren eo bezañ skrivet sur mat meur a lodenn eus Istor ar Yuzevion evel a'hoñ eus bremañ snezho er Bibl. War-dro ar c'houlz-se ivez, meur a baalm a gas Jeruzalem, roue ar vro, lidoù an Templ.

E wanderioù en deus koulskoude . Soñjal a ra e talv muioc'h ar politikerezh evit en em zifenn eget sikour ha gwarez K'weh. Sed ar rebech a ra dezhañ Isahia.

Fellout a ra da C'hizekia en em zieubiñ diouzh Assour. Evit-se e klask harp an Ejipt. "Torr-gouzoug" a c'harm Isahia. ~~Www/Ne~~ ~~siksksksksk~~ fell ket d'ar Roue selaeu. Petra 'o'hoarvez ? Emañ Sennakerib, roue Asiria, o tont endeo war-du Jeruzalem. Ha C'hizekia da goll e benn. Isahia a chom stouñ. Nann ! N'eo ket er wech-mañ e vo diskaret Jeruzalem. Evit gwir, arme Sennakerib, drastet gant ar vosem, a yelo kuit hep ober kalz droug. Dija e kred d'ar Yuzevion n'hall ket Jeruzalem bezañ distrujet, dre maz eo Keoded Doue. Un heklev eus ar soñj-se a c'heller kaout e psalmoù'zo (sell. Ps. 124). Brizh-kredenn, eme Isahia, pa fell d'an dud chom en o fec'hedoù : ampellet hepken eo bet ar rivin ; dale zo bet roet da Jeruzalem evit kompren, met ne kompreno ket, ha dont a rae an drouk-siskar.

II AN DEN

Un den eus Jeruzalem e oa Isahia, har hervez e seblant un den a lignez uhel, en devoa gwir da gomz sklaser dirak ar Roue .

Diwar benn ar vero'h en devoa kemeret da bried n'ouzomp netra. Diganti en devoa daou vab, un henañ war dro ar bloaz 740, un eil war-dro 736 .

Ur galen kreñv ha nerzhus dreist-hini. E'eus netra eo'h ober eon dezhañ ; nag ar roue, nag ar bobl, na goudrouz, na den, na netra/ Kalon dener a zo fromet gant renzeudigezh ha drougeur an dud izel, ha droukskoet gant lorc'h ha pomped renerion ar vro.

Spered leun a oar diluziañ korvigelloù ar rouaned, a wel sklaer an darvoudoù o tont eus a bell gant reiz-politikerezh.

Spered kaer-eston, a oar ober gant ur yezh gwevn ha galloudek a skourjez evel ur fouet, pe a ziver sioul evel un daeraouenn. Skrivagner leun a don hag a vuhez.

Hennezh eo an hini en deus an Aotrou galvet anezhañ evit diskleriañ e gemmenadurezh .

KANNAD DOUE

I Galvidegezh ar Profed.

N'eo ket er pennad kentañ e tlefeomp mont da glask deroù ministrerezh Isahia : er pennad 6 eo an hini a drolenn dimp e c'halvâdigezh . Emañ en Templ : ha setu m'en em ziskouez Doue d'e ene evel ar Roue meur a ren ken war armeoù an neñv, ken war an douar a-bezh. Bremañ da viken e chom an arvestadenn-se war spered Isahia : Yaweh eo an Doue nemetañ a zo dleet dezhañ pep sentidigezh ha pep meuleudi. Met an diskuliadur-se eus klod Doue n'eo ket evitañ hepken. Setu-efñ kaset evel kannad d'hel lavarout d'an holl, d'hen kemenn d'ar Roue evel da izeleion ar bobl. Hiviziken emañ an tan war e vuzelloù, tan ar gomz a-berzh Doue an armeoù.

II Ministrerezh dindan ar Roue Yozam .

Eus ministrerezh Isahia dindan ren Yozam, ez eus bet miret en e levr meur a ziougen : moarvat ar pennadoù II,1-22; III,1 betek IV,6 : V,1-30 a gevret gant X,1-4 ; ha IX,7-20 .

Gant II,1-22, eoda gentañ taolenn ar pezh ez eo galvet Jeruzaleu da vezañ ; siwazh ! setu hi leun a bombad hag a idolouriezh.

Kresket eo bet ar c'henwezh hag ar binvidigezh dindan ren Ouzia, hogen n'o deus graet ar c'halonou nemet en em zistagañ diouzh Doue .

Ar pennadoù war lerc'h III,1 betek IV,6, a zo an hevelep ton ganto. D'ndanren Yozam emañ, pe da vihanañ e penn kentañ deizioù Ac'hez ; n'eus nemet dizurzh politikel (III,1-12) e-pad m'emañ an disgwir o trech'iañ (III,13-15) ha pempad ar re vras o'n em stalisañ, dreist-holl evel kustum gant ficherezh dantsot pe divergant ar merc'hed (III,16-24). Met setu fin d'ar c'hoari : barnedigezh Doue o tont (III,25- IV,1) war he lerc'h avat, evit ar restad a chomo, ez eus esper ha daspren (IV,2-6).

Eus an hevelep koulz eo hañvaladenn ar winieun (V,1-30) e tleer moarvat etrelskat enni goude ar gwerzad 25 ar pennadig X, 1-4. Unan eus kaerañ barzhonegoù ar profed ez eo. Displeget e voe marteze gantañ war leur an Templ, da varn diouzh an deare ma o'halv an dud d'e selaou (V,3). Ha n'eo ket treoùduius a ve kemennet dezho da gastiz o fallagriezhoù. Kastiz an Aotrou a zeuio gant Asiriz (V,26-30) pell o'hoazh met miret dija evit o labour drastus.

Ganto ne vo ket tizhet tud Youda hepken, met ivez rouantelezh Israel, tud lorc'hus Samaria (lennit IX,7-20) int hag o deus dija tañvaet brezell diavaez a-berzh Siria ha Filistea, brezelioù diabarzh ha reveulzioù, setu ma chom bepred dorn Doue astennet da skeiñ outo.

III Ar Roue Ac'hez hag ar brezel Siria-Efraïmat.

Met poent eo dimp moarvat distreiñ d'ar pennad kentañ (I,2-31). Rak kavout a ra mat e lec'h e penn kentañ renadurezh Ac'hez, da varn diouzh temz ar gevredigezh taolennet dimp, heñvel mat

ouzh an hini bet skeudennet dija (keñveriañ I,16-17,21-23 gant II ha V). Mar des bet lakaet an diougan-mañ da zigradur d'al levr a-bezh eo dre ma talc'h emañ eñunan evel un diverradur eus holl brezegerezh Isahia ; diskleridigezh ar peo'hedoù a-enep ar gwir, relijion kleuz a-jestroù, kemenn ar c'hastiz garv na vo espernet gantañ nemet ur restad bihan ha gwan, galv d'an dud d'an enziastro war du Doue .

Ar c'hastiz a vo ar brezel lakaet da stiz ziwan gant Siria hag Efraïm (rouantelezh Samaria), brezel hag e zegaso Assour warno. Rak ne servijo ket da Zamask, ne servijo ket da Efraïm, nemet d'o diskar, ha d'o drastañ : sed ar pezh a zio gan dija ar pennad XVIII,1-12 .

Sed eta Rasin, Roue Siria, ha Pekac'h, roue Israel, o sevel enep Ac'haz, roue Youda, dre ne fell ket dezhañ en em gevredia ganto a-enep Assour. Hag Ac'haz da grenañ . Evit Isahia avat eo unan eus barroù speredel e brezegerezh : Fiziit en Yaweh, eme ar Profed (XVII,1-9) hag e c'hwito mennar an argaderion; met mar ne gredit ket ne vlot ket evit chom.

VII,10-25, eil gweladenn etre Ac'haz hag Isahia. Ar profed a c'hourc'hemenn d'ar Roue en em dreñ war-du Yaweh o c'houlenn ur sin digantañ. Gwelit pegen eur eo Isahia da gomz en anoz an Aotroù. Met dija eo en em droët Ac'haz war-du Assour. Feal eo Doue, a respont Isahia (VII,16). N'eo ket Rasin ha Pekac'h a nouzho da Israel. Met peogwir ne gredez ket ennañ, eo Roue Asir a skote o zhit (VII,17) hervez ar pezh a oa bet diouganet : Mar ne gredit ket, ne badfot ket (VII,9).

Marteze e vefe gwerzadoù ar pennad VII da lenn evelhenn : 14 a, 16,17-20,23-25,14 b-k, 15,21-22. Evelse en em sklaeraz

tra ; rak n'heller ket kompren ar werc'hez o c'henel ur bugel eus ur plac'h dimezet bennak eus anzer Isahia, nag Emmanouel eus ur bugel bennak (sellit pelloc'h XIII,8, Youda a zo anvet dour an Emmanouel, hag ivez Mika V, 2r6) .

Notomp bréañ un heuliad a ziouganoù, bepred diwar-benn ar brezel-se Sirit-efraïmat :

XIII, 1-4, kemennidigezh d'ar bobl, rak ne fell ken da Isahia komz ouzh Ac'haz ken : torret eo bet an traoù kenetrezo.

XIII 5-10 Aloubidigezh Youda gant Asour.

XIII 11-20 Alioù d'e ziskibion da gant kalon en Doue.

XIII, 20 -IX, 6 . Met goude an defvalijenn-se setux a daol-trumm sklerijenn o parañ, sklerijenn ar Mesiaz hag ar Salver, an heol o splannañ gant nerzh : diougan hollskedus implijet gant gwir abeg en Vijelezoù Nedeleg .

IV Ministrerezh Isahia dindan ren C'hizekia

Un kentañ gouarnerezh C'hizekia war Israel a zo anarvat ar c'houls a dleer da verkañ d'an diouganoù-mañ : an diougan a-enep ar Filistined XIV, 28-32 ; an diougan a-enep Asiria, XIV, 24-27 ; an diougan diwar-benn Moab XV-XVI ; diwar-benn Edom XXI, 11-12 ; a-enep meuriadoù Arabia XXI, 13-16. Anarvat ivez an diougan a-enep Samaria XXVIII, 1-6. Rak an holl arroudoù-se a gemer sklerijenn war lakaer anezho e koulz argadennoù Sargon, roue Asour, a-enep Siria an henternoz, war dro ar bloaz 715 .

An diougan a-enep Moab a zo dimez awalc'h. Teir lodenn a vefe da zispertiñ ennañ : 1) Un diougan a frealz evit Moab (XV-XVI) 5) drastet gant armoù Sargon. Klask a ra tud Moab repu e-touez ar Yuzevion, hag e respont Isahia da c'halv an estrenon o tiskouez

dezho en da-zont "azezet dindan delteun David, ur barner a-du gant an eeunded ha troet gant ar reizhder", er Mesiaz a vo evit Moab ivez repu ha selvidigezh. 2) An eil lodenn XVI 6-12, eus Yerima pa gaver er profed-mañ an hevelep komzoù (Yer. XLVIII, 29-33, 35-36, 42). 3) Un trede lodenn erfin (XVI, 13-14) a zo un diougen a-enep Moab er wech-mañ .

E-kichen ar gostezenn a-du gant Asour, ez eus bepred ar re a glask en em harpañ war an Ejipt. Nag Asour, nag an Ejipt eme Isahia, Doue hepken. Er pennad XVIII, 1-7, e lennomp respont Isahia d'ar gannaded bet kaset gant Ejiptiz da C'hizkia da o'houlenn digantañ kevredadur a-nep Asour. Tostaomp ar bajenn-se ouzh an diougen a zeu war lerc'h diwar-benn diskar an Ejipt XIX, 1-15. Feurrest ar pennad avat (16-24) eo diaes awalc'h krediñ e vefe eus dorn Isahia, rak ne gomz ket evel m'eo kustum ar profed d'ober ; rak Jeruzalem hag he zempl unanel a zo kreizenn nemeti azeulerezh Doue war an douar, ha kreizenn houantelezh ar Mesiaz. Amañ avat eo un doare sellout disheñvel, pa ziskouezer azeulerezh an Aotrou o'n em strewiñ dre an douar a-bezh, pezh a zo da dostaat ouzh ar Brofeted nevesoc'h evel Yona, Malakia (I, 11).

Met gant ar pennad XX, 1-6, distroop d'an englev skoulmet an Ejipt. Perak fiziout bremañ en ur vro a vezo dizale dindan dalc'h Asour ?

Dre na chome Youda hep lakaat e fiziadenn an Aotrou, o'n em harpañ war baganed, hag o'n em reiñ d'ar blijadur, e kase an Aotrou ar gwalleur war Jeruzalem (XXII, 1-13). Tud evel Sebna hag a zo bet oberourion ar seurt politikerezh, a gouezho; e garg a brefed ar bulez a vo kemeret gant un all.

Bremañ eo ar c'houlz da lenn ar pennadoù XXXVIII-XXXIX, a gont dimp kleñved ar Roue, ha doare ar gannadiezh kaset da Jeruzalem gant roue Babulon, Merodac'h Baladan (sell. ouzh II Rouanez XVIII, 3-XX) ; ^{an} danevellou-se a zo sur met da lenn arack dezrevell argadadenn Senac'herib a zegas dimp ar pennadoù XXXVI-XXXVII, daoust d'ar re-mañ bezañ bremañ lec'hiet el levr Isahia arack ar re all; rak ne oa ken Merodac'h Baladan mestr war Vabulon pa grogas Senac'herib gant e aloubadenn en 701. Ha taolit evezh e fell da Isahia enebifñ ouzh an englev gant Babulon; evit se eo e tiskler d'ar Roue an droug a raio Babulon d'e warlerc'hidi.

Gant ar pennadoù XXXVIII, 7 h.a. betek XXIX, emacomp bepred arack argadadenn Senac'herib ; sentout a reer evañ tud el lez ha c'hizkia e-unan e vont tamm ha tamm a-enep Asour hag o'n em harpañ war an Ejipt. Ur wech c'hoazh e sev Isahia e vouezh a-enep ar politikerezh douarel-se, XXXVIII, 7-22 ; ne servijs da netra, evel un arnev e tevio Asiriz da skubañ ha da zrustañ dremm ar vro.

Monkvat ez eus tud, zoken e-touez e ziskibion, ha ne gomprenont ket hag a gav skoilh en e ziougenñ. Pennos kredif e rafe Doue a-enep e bobl ? Doue, eme Isahia, 'zo vel ul labourer, a rog an douar, e sko ouzh an ed a-barzh kaout peadra da zebriñ : evelse an Aotrou, evit dont a-benn eus e vennad, a rank ober garv ouzh e bobl (XXVIII, 23-29).

Bus ar bloaz araol aloubadenn Senac'herib e vefe an diougan war Ariel (XXIX, 1-8). Dont a raio an enebourion da gampañ a-enep Jeruzalem, aroueziet amañ gant ar ger Ariel, da lavarout eo Aoter pe Oaled Doue, kêr sakr ar sakrifis. Izelaet e vo ar gêr santel, met a daol trumm e vo skubet kuit an enebourion.

Ar gwerzadoù war lerc'h (XXIX,9-16) a zo marvat tamalloù an diouganer a enep ar selaouerion n'o deus ket komprenet e ziougan diwar-benn Ariel. Hebech a ra dezho o relijiñ a jestroù hag o fals-politikerezh a ra fée ouzh gwiziegezh ha gwirioù Doue.

Met ur wech c'hoazh e trec'ho Doue en deiz ma kemmo dremm an douer ha kalon an dud gant donedigezh ar Rouantelezh mezialzel (XXIX,17-24), rouantelezh a reizhder hag a santelezh.

Daoust da gomzoù ar Irofed emañ an englev hag ar c'hevredadur gant an Ejipt o'n em skoulmañ startoc'h startañ. Ar pennad XXX a fell dezhañ danevellañ ar gwalleur a ziwan o diwar an unvaniezh-se. Met evel kustum goude noz ar gwasterezh e luger sklerijenn an amzerioù da zont .

En daou bennad war lerc'h (XXXI-XXXII) eo soñjoù heñvel a gendalc'h da vezañ displeget :nemet emañ tostoc'h tost ar barrad. Un dra divizet eo bremañ an englev gant an Ejipt. Met daoust d'an droug bezañ war-neg-kaer,e chom an dud ken disoñj ha tra ha ken troet all d'ar blijadur .

Koulskoude evit enebiañ ouzh ar c'hevredadur o'n em stummañ eo savet a daol trumm Roue Asour : antreet eo en Fenikia,aloubet en deus ar Balestina, serret eo C'hizkia en Jeruzalem,hag e c'houlenn Senac'herib digantañ paeañ dezhañ ur c'halz arc'hant. Er bloaz 701 emsomp. N'en deus ken Isahia dirazañ nemet ur Roue hag ur bobl pennfollet. Gwolet eo bet gant an holl edo arwirionez eus e du. Bremañ avat n'eo ken komzoù tesval a fell dezhañ distagañ,met diouganoù a fiziañs en Yaweh, eo ar stourm kalonek a-enep un enebour krish ha lorc'hus a fell dezhañ prezeg.

Dindan sklerijenn an darvoudoù-se lennonp ar pennad XXII (o lakaat e vije bet skrivet gant dorn Isahia, pezh n'eo ket sur), ar pennadoù X,5-XI, hag an danevelloù eus XXXVI-XXXVII.

Ar pennadoù X,5-XI a zo e-touez ar re gersañ bet savet gant Isahia : adkavout a reomp enno e stum kreñv ha kadarn, o tresañ dimp linennoù entset ur geledadurezh a sklerijenn diwar-benn talvoudegezh Istor ar bed : doare-ober Doue enezañ, en darvoudoù ar mantrusañ, en degouezhoù kamm an istoreo en em servijout anezho, evit kas da benn e vennadoù a silvidigezh hag a druez. Gant an arroud X,5-16 hon eus da gentañ ur villigadenn a enep Assour : rak n'o deus asiriz loro'hus galloud ebet war Israel nemet dre youl Yaweh a fell dezhañ kastizañ ar bobl pec'herez, ar "vroad fallakr". Met dibad e vo nerzh Niniveh dre n'he deus en he o'halon nemet krizher.

Mar dleer moarvatlec'hiañ ar gwerzadoù X 17-23 en degouezhoù all, dindan ren Ac'haz kentoc'h, e edkavomp gant ar gwerzadoù 24-27 diougan ar c'hastiz war Assour ; hag e vo evel en deizioù an Ermaeziadeg, evel en deizioù an trec'h war Vadian, Doue o tiskouez e c'halloud.

Gant an arroud X,28-34 hon eus un taolenn leun a vuhez eus aloubadeg Senac'herib betek dindan: murioù Jeruzalem. Nemet ne drec'ho ket Assour : Yaweh a ziskaro anezho evel en ur goudeg e kenezh dindan ar vouc'hal ar gwez uhel o strakal. N'eus ket da gemer ger evit ger taolenn an Aloubadenn : an hent heuliet gant Senac'herib n'eo ket bet an hini taolemet. Faltazius eo bepred seurt tresadennoù, hag ar pezh a dleomp gwelout enno eo o ster hag o c'hentel. Ha kentel hon arroud eo houmañ : trec'hiañ a raio

Senac'herib war pep harz ha pep skoilh naturel, betek m'en em gavo dirak an Aotrou : eno e vo koll.

A-dal da C'hizkia, distabil e galon ha difur e spered, a-dal da Roue krizh Asour, setu diskouezet dimp en enep, gant XI, 1-9, ar Roue da zont, ar Mesiaz leun eus Spered Doue. Un amzervezh a beoc' hag a frealz a vo e Rouantelezh evit an dud paour hag izelek hag evit ar bed a-bezh. Ur wech c'hoazh n'eus da gemer amañ komzod Isahia ger evit ger, pa gouz eus al loened kemmet holl o tjin natur met da welout enno barzhoniezh ha telennegezh. Dibenn an diougan avat, XI, 10-16, a seblant bezañ bet savet diwezhatoc'h, dre m'en em zispleg dindan ur sklerijenn a seblant bezañ hini an harlu : ar "restad" ez eus ano anezhañ amañ n'eo ket ar re a vo lezet en doua Youda gant ar brezel, an aloubadeg, an drasterezh, met harluidi strewet dre an douar pell eus Palestina.

Bepred, endro da aloubadenn Senac'herib ez eus da lenn ar pennadoù XXXVI ha XXXVII (sell. ouzh Rouanez XVIII, XIX) : kannadiezh a-berzh Senac'herib o c'hourc'hemenn, da C'hizkia en em rentañ da Asour ; pedenn C'hizkia en templ Doue ; respont an Aotrou dre c'henoù e brofed (dreist-holl ar gwerzadoù 33-35) ; erfin tec'hadeg drumm arme Asour o lezel Jeruzalem salv ha dinoc'h.

Pennadoù etre lekaet

Chomet ez eus un nebeut pennadoù ha n'o deus ket kavet o lec'h er studiadem hon eus renet betek-henn : o lezet hon eus a gostez dre na seblantont ket bezañ eus dorn Isahia. Kemeromp bremañ anezho hini hag hini hervez urzh ar Bibl.

Gant ar pennad XII, 1-6, e kavomp ur ^{psalm} ~~psalm~~, diw lodenn eunnañ : ur veuleudi da Yaweh evit ar silvidigezh roet d'e bobl, ur galv d'an

halikarn

holl vroedoù d'en em unaniñ gant Iarshel er veuleudi-se. Ar pennad mañ a zo da dostaat eta ouzh psalmoù all a soñjoù heñvel. Lakaet e vefe bet amañ e giz ur c'hlozadur d'an unnek pennad kentañ hag en em ziskouez awalc'h evel un dastumad kentañ eus diouganoù ar Profed.

Ar c'haer a ziougan a zeu war lerc'h gant ar pennadoù XIII ha XIV, 1-23, a-enep Babulon, a'eus ket c'hañs kennebeut all e vefent bet savet gant Ischia. Rak en amzer ar Profed, ne oa Babulon netra pe dost war daolenn ar politikerezh : galloud Assur a vouge pep tra. C'hoazh mar bije diskouezet en destenn, impalaeriezh Babulon evel ur galloud tremenet pe unan da zont, met taolennet eo evel un dra vezant pa venn ar varzhoneg rakkemenn an dieubidigezh d'an harluidi (XIV, 1-2). Evit diskenn Roue Babulon er Cheol (XIV, 3-23), ouzhpenn ma tiougan ar pennad diskar an Tirant bras, e talv ivez e-giz ur barabolennek-skouer a-enep an holl alouberion fallakr a vez bepred o fec'hed an hevelep hini, en em sevel en or lerc'h diboell a-enep Doue, hag a-enep pep reizhder. Ur gwir vestr-oberenn eo an diougan se, leun a nerzh, a liw, a vuhez .

EXI, 1-10 a sell evel ar pennad XIII, ouzh diskar Babulon dindan taolioù Mediz hag Elamiz ; moarvat eo darvoud ar bloaz 539 a zo sellet amañ outañ, diougan a silvidigezh evit ar Yuzevion "Mac'het evel gwinizh el leur-dorneñ" (Gwerzad 10). Bev eo an taolennadur, dramek-kenañ, evel pa vijemp dirak an darvoud. N'eus forzh, pell emomp diouzh stum Ischia.

Gwall-vesket e hafval bezañ ar pennad a-enep Tir (XXIII) rak ar gwerzadoù 1-4 a gomz eus Sidon, 5-11 eus Tir, 12-14 eus Sidon adarre. Hap kontañ eo bet staget ar gwerzadoù 15-18 en ur mare yaouankoc'h c'hoazh .

Ar pennadoù XXXIV-XXXV, a vefe ur c'hlozadur d'al lodenn gentañ mañ eus levr Isahia ; n'eo ket koulskoude e vefent eus dorn ar profed ; anat eo ez int bet savet diwar teskaouiñ amañ shont el levr a-bezh (lodenn gentañ hag eil lodenn vras). Ar pennad XXXIV a zo ur vallozh enep Edom adskrivet ger evit ger a-wechoù diwar Is. XIII (keñveriañ XXXIV,13-16 gant XIII 19-22), Is.XL-LXVI (keñveriañ XXXIV,8 ha LXIII,4,diougen a veñjans ivez enep Edom). Ar pennad XXXV a zo eil tu an daolenn diw banell : goude diskar Edom eo dieubidigezh ha kloù Israel ; evel ar pennad all eo ivez ul labour dre pennaouiñ. N'eus forzh na gant piw na penaos eo bet savet an diougen-mañ. Evel m'emañ ez eo kaer-kenañ, ha leun a gelennadurezh . Edom eo ar Bagantiezh hag ar fallagritezh, a laka konnar Doue da sevel a-enep dezho, eo an ene oec'her heñvel ouzh ur gouelec'h kras ha roet d'al loened gouez. Ha war an tu all eo gras Doue o tiskenn war ar Jeruzalem nevez, o santelaat anezhi, o lakaat an eneoù da bareañ ha da strujusaat, eo an Iliz evel un hent a silvidigezh o kas betek ar joaùsted peurbad.

Apokalupsis Isahia. Sed an anv a roer d'ar pennadoù XXIV-XXVII, en abeg dezho bezañ un diougen a varnedigezh hag a gastiz garv. O lodennañ a dlefed ober evel-henn : XXIV,1-6, kemenn a reuz evit an douar ; 7-16 a, kan kentañ a c'hrasoù war ziweuz ar bobl dibabet ; 6-8, goude ar varn ar silvidigezh evit an douar ; (er gwerzadoù 9-11 (12) a vefe ur stegadenn a c'houdevezh : Moab anvet amañ dre e anv, ton taer ar gwerzadoù-se, n'eo ket kement-se diouzh doare ar peurrest) ; XXVI,1-19, trede kantik ar yuzevion dieubet (er gwerzad 14, n'eus ket mervat da welout an tu-hont da dieubidigezh ar vro diouzh an harlu, an dieubidigezh-se a vo gwir dasorc'h ar bobl astennet faezh er poultr evel ur c'horf maro) ; XXVI,20-XXVII,1,

pevare kemenn a varnedigezh (an daou Levizenn a so marteze Asour ha Babulon, hag euzhvil ar mor an Ejipt); XXVII, 2-13, pevare ha diwezhañ kenenn, echuñ a ra pep tra gant un diougen diwar-benn distro ar Yuzevion en douar santel.

Met peseurt ster reiñ d'ar pennadoù-se. Aes eo kompren ne soñj ket an holl Skriturourion en un hevelep doare. Ar surañ a vefe intent an diougen diwar-benn distruj Babulon gant Herwes kentañ en 485. Betek neuze e oa bet moarvat kemeret hag aloubet ar Gêr fallakr; ne oa ket bet rivinet. Bremañ eo'h esper ar Profed ne adsavo ken. Ha neuze e c'hello Israel splannañ endro, ha klod Doue skediñ war Sion ma teulo an holl bobloù da goazezañ ouzh taol an Aotrou.

Koulskoude, daoust d'an diougen kemer e ziazez war an darvoudoù emsomp o pevez menegiñ, ne gav ket din, en abeg d'e zoare-lavarout hallek ha ledan, ez afemp en tu-hont da soñj ar Profed eo'h astenn talvoudegezh e gomzoù betek gwelout er Gêr fallakr skeudenn pep rouantelezh dispulek, arouez pep galloud direizh o'n em sevel ouzh Doue hag eo'h enebiñ ouzh e veuleudi. Babel a chom er Skritur penn da-benn patron ar Baganiezh hag al lorc'h'h disakr.

KELENNADUREZH ISAHIA I-XXXIX

E-pad ma vezer en lez douaned Youda eo'h itrikañ politikerezh en abeg d'ar c'houmoul teñval karget war dremwel an da-zont, e kred Isahia adkemer kelennadurezh Oseha hag Amos; met war-bouez e jjin hag e zeskadurezh e wel e'hoazh pelloc'h ha ledanoc'h egeto. Co'h enebiñ ouzh mennadoù ar bolitikerion, e tizolo Isahia ur mennad gant Yaweh e-unan (VII, 7 h.a. ; VIII, 10; XIV, 24-27) XIX, 12; XXIII, 8-9) mennad divizet e-keñver un Emmanuel, ur bugel kevrinus a vo ennañ spered Doue. Ne chom ket Yaweh en diavaez d'ar pezh a

dremen war an douar; emañ dindan istor ar bed ; an darvoudoù a dremen eo Y-weh o kas e labour da benn (V,12,19+ X,12; XXVIII,21, ^x ~~23~~ XXIX,23), labour hag a zo un dasked eus e furnezh (XXVIII, 23-29), oberenn dibar hag iskis, digomprenus a-wechoù, pa zihenach soñjoù an dud, pa ziskar al lore'h broadel (da skouer XXVIII,21 Doue o stourm a-enep e bobl hec'h-uman).

N'eus netra a c'hellfe enebifñ ouzh mennad Doue d'en em ober rak Yaweh eo an Aotrou (ger karet gant Isehia) Doue ar bed a-bezh; an douar holl a zo leun eus e glod hag e rent ar Serafined meuleudi dezheñ o rakwelout da betra e kas gouarnerezh ar bed gant Doue. Hoarvat eo Yaweh, Sant Israel (gerienn a ziskouez mat santelezh an Aotrou hag e gevredadurezh gant e bobl) met ivez Yaweh an Armeoù, an Doue unel a ren war pep nerzh douarel ha neñvel.

Evit kas e vennad da benn, an Aotrou a ra gant ar reveulzioù hag ar reuzioù a c'hoarvez er bed. Evelse e lake ar Siria da sevel er -eter, ar Filistined er C'huzh Heol evit ma lonkint Israel a c'hennouadoù (IX,10-11). Pe c'hoazh e c'hwitell da zont da gastizañ Israel " ar gelliennan a zo e penn-pellañ stêrioù an Ejipt, hag ar wenaenn a zo an douar Assur" (XII,18). Assur en e zorn a zo ur vevh, un eskenn, ur vouc'hal, ha goude bezañ implijet e venveg, e torro anezhañ, pa n'en devo ken ezhome (X,5 h.a.; XXX, 31-35). N'ouzont ket int, tud Assur, ne dint etre daouarn Doue neset nicherourion karget da grennañ e winienn evit ma taolo muioc'h a freuezh. N'ouzont ket n'hellont ket, daoust d'o fulor ha d'o c'honnar, mont en tu-hont d'an harzoù an deus rakwel Doue divizet evito, evel d'ar mor harz an tevedoù (XVII,12-14; VII,8-9

Pebini a benn ar fin eo mennad Yaweh ? Hemañ en deus evel daou du : un tu-nac'hañ hag un tu-kadarnaat.

An tu-nac'hañ eo ar varn a-enep pep lorc'h-den, a-enep pep uhelegezh kalon an den a gred tremen hep Doue : sed aze ar pec'hed bras, ha mammenn pep pec'hed all. Pep klod ha pep lorc'h denel, klod Moab, klod Siria, klod Yakob (da lavarout eo rouantelezh an Hanter-Noz), klod Kedar, klod everion Efrain, kement-se holl a vo mkubet evit ma'n em ziskouezo klod Yaweh hepken. Klod Youda e-unan a vo diskaret, met e-keñt hag e c'hell ar pobloù all bezañ distrujet a-grenn, hep na chomfe netra diouto, e vano en Youda ur restad a vo salvet, hag a welo klod Yaweh gant ar bed adstummet (I, 9; IV, 2-3; VI, 13; VII, 3, 22; X, 21, 22; XVII, 4-6; XXVIII, 5; XXX, 17; XXXVII, 31).

N'eo ar varn nemet un hentenn a gas d'ar pal divizet-kadarn: rouantelezh peoc'hus Doue, war e bobl da gentañ (IV, 2 h.a.; XXII, 1 h.a. ha XXVIII, 5-6) ha war ar bed a-bezh goude-se. A-benn ar fin eo an dra-se e teun dezhañ pep tra all; ma vo Yaweh anavezet gant ur bed leun eus e glod.

Dindan peseurt skeudennoù e wel Isahia ar Mesiaz hag an Israel da zont ? N'eo ket Isahia un den eus ar bobl chomet pell diouzh an aferioù na diouzh ar politikerezh. Un diouganer evel Oseeh a c'hell gwelout hepken an darempredoù a garantez a unano evit biken en amzer ar Mesiaz, Yaweh hag e bobl (II, 21 h.a.). Evit Isahia, den eus novlañs Heruzalem, pezh a zo bet dreist en istor ar Bobl eo rouantelezh David, hag ar pec'hed bras a zo bet an disrann etre Youda hag Israel. Kompren a reer e vez troet spered ar profed da welout Jeruzalem an da-zont evel "Kêr ar Reizher, Kended ar fealded", renet gant "barnerion evel re an

amzerioù kent, ha kuzulierion evel re an amzerioù kentañ" (I, 26; XXVIII, 6; XXIX, 20-31). Ur fazi a vefe koulskoude krediñ ne vefe evit Isahia rouantelezh ar Mesiaz nemet ur rouantelezh politikel, ne eil rouantelezh Davidek ha netra ken. Ar rouantelezh da gentañ a zoevitañ ur bobl nevez a vo ar feiz al liamma anezhi. An anv Emanuel e-u an a ziskouez mat ne vo ket ar Mesiaz ur penn-rener politikel, met pennvestr un unvaniezh a grederioù. Un amzervezh a reizhder e vo, un amzervezh ma vo santelaet anv Yaweh, hag eñ n'en em gusho ken, dont a raiñ da vezañ e-unan keleenner an eneoù (XI, 9; XXIX, 18-21; XXX, 18-22; XXXII, 31-34). Hag adunvanet gent Doue e vo an dud adunvanet kenetrezo, evel ma vo ivez an den adunvanet gent an natur. Ur ger a lavar bebr ha berr an eurvad-se, un amzervezh a beoc'h e vo; ar Mesiaz e-unan o vezañ Prinç ar Feoc'h (IX, 5)

An diougan II, 2-5 a zo arouezius dreist, rak ne weler ket o pignat da Jeruzalem tud Israel hepken, met an holl vroadoù a sav da gere'het en Yaweh sklerijenn ha lezenn. Jeruzalem hag an Templ en em ziskouez evel kreizenn ar rouantelezh nevez. Evit kompren mat ar skeudenn e tleer sur lakeat keñver ha keñver arouez ar rouantelezh a lore'h hag a grizhder, ha war an tu all Templ Jeruzalem, stabilaet war lein ar menezioù, kreizenn hag arouez ar rouantelezh a beoc'h hag a reizhder (sell. ouzh II, 2, 12, h.a.) (1). Ne vezo ket evelkent touellet gent ar skeudenn, rak ur skeudenn n'eo ken. Da zaulagad ar Profed, ez eo uhelidigezh menez Sion arouez klod Yaweh en amzerioù diwezhañ (II, 11, 17). En VIII, 14 Yaweh e-unan a zo anvet ur santuel. Dreist-holl en XXVIII, 16-17,

e taolenn dimp an diouganer sevidigezh un Templ kevrinus a vo ar
Mesiaz e-unan. Templ aperedel a-benn ar fin, templ ha na vo ket
greet gant deouarn an dud.

Hag e-keñver mennad Yaweh, petra dile an den ober ? nemet kredid,
en emreiñ da Doue hep kompren a-wechoù, kaout ar fiziañs-se e
e'hell an Aotrou salvañ pep tra mar kar, zoken pa seblant e ve
kollet pep tra, rak Eñ a e'hell kenmañ ar reuzioù gwashañ en
silvidigezh ha trec'h. Kredin, eo kompren emañ Doue a-drek
daryoudeù an Istor, eo Eñ en deus stummet pep darvoud "a bell"zo".
Kelennadurezh pinvidik, gwir prederouriezh war an Istor, a stabila
ene ar G'reder en surentez Doue hag en peoc'h dirak ar reveuzioù
spontuseñ .

(1) Doare-gwelout lodenn gentañ Ishaie, gant skeudenn-greiz

Jeruzalem hag an Templ a e'hellfe bezañ anvet Neñbaselezh

Kreizennus, e-keñver doare-gwelout pennadoù "ar Servijer" en e
lodenn a e'hellfe bezañ anvet digreizemek pa wel ar Mesiaz
dindan speac'h ul lezenn hag ur Mdses nevez evit ar bed a-bez